

O kłopotach z pisownią wyrażen z komponentem *święty* na podstawie pytań i odpowiedzi zamieszczonych na stronach internetowych poradni językowych

Pisownia komponentu *święty* w wyrażeniach identyfikujących osoby uznane po śmierci przez Kościół za zbawione i godne kultu, a także w takich połączeniach wyrazowy cli, jak *Święty* \ \ *święty Duch* czy *Święta* \ \ *święta Trójca*, może sprawiać kłopoty. Aktualne przepisy ortograficzne bowiem albo nie podają jasnych, jednoznacznych reguł, albo są ze sobą sprzeczne.

W *Zasadach pisowni i interpunkcji* stanowiących wprowadzenie do *Wielkiego słownika ortograficznego (WSO)* PWN nie ma informacji o tym, jaką literą należy pisać człon *święty* w omawianych wyrażeniach. W części zasadniczej słownika zamieszczono jednak hasło: „święty; święci; -t*szy (skrót: św.): Święty Mikołaj; święty Piotr, ale: kościół Świętego Piotra a. kościół św. Piotra, plac Świętego Marka a. plac św. Marka”¹, wraz z odnośnikiem do zasady [82]:

18.25.1. Jeśli stojący na początku nazwy wyraz: *ulica, aleja, bulwar, osiedle, plac, park, kopiec, kościół, klasztor, pałac, willa, zamek, most, molo, brama, pomnik, cmentarz* itp. jest tylko nazwą gatunkową (rodzajową), piszemy go małą literą, a pozostałe wyrazy wchodzące w skład nazwy - wielką literą: [...] *ulica Świętego Jana* (albo: *ulica św.*

Jana)
[...]<

Z *WSO* wynika zatem, jak należy zapisywać patronimiczne nazwy obiektów miejskich typu plac czy ulica, ale nie, jaką literą pisać człon *święty* w wyrażeniach identyfikujących ludzi. Wymieniono jedynie dwóch świętych: Mikołaja i Piotra, przy czym pisownia omawianego komponentu jest odmienna, a powody tej różnicy nie zostały wyjaśnione. Można jedynie domniemywać, że człon *Święty*

¹ *Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*, md. E. Polański, wyd. 3 popr. i uzup., Warszawa 2010, s. 927.

² Tamże, s. 52.

|| *święty* pisze się małą literą, gdy mowa o osobach kanonizowanych czy postaciach biblijnych a wielką tylko w wypadku *Świętego Mikołaja*, który oznacza nie tyle biskupa Miry, ile rozdającą prezenty brodatą postać w czerwonym płaszczu. W takim znaczeniu *Święty Mikołaj* pojawia się zresztą w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego (USJP)* PWN - wraz z wariantywną formą ot/Ao/o/:

mikołaj 1. A Święty Mikołaj «chrześcijański święty przedstawiany w czerwonym płaszczu i z białą brodą, według tradycji przybywający na Boże Narodzenie z prezentami dla dzieci; także: osoba przebrana za niego»

2. pot. a) «osoba przebrana za św. Mikołaja, rozdająca dzieciom prezenty» b) «figurka, zwykle z czekolady lub z cukru, wyobrażająca św. Mikołaja; mikołajek»³.

Drugim źródłem wiedzy na temat pisowni wyrażen z komponentem *święty* identyfikujących wybitnych ludzi Kościoła są *Zasady pisowni słownictwa religijnego (ZPSR)* sformułowane przez Komisję Języka Religijnego Rady Języka Polskiego i zatwierdzone na posiedzeniu plenarnym RJP w 2004 roku. Zgodnie z nimi:

Wielką literą piszemy: [...] b. Nazwy własne osób świętych, np. *św. Jan Ewangelista*, *św. Jan Chrzyciel*, *św. Jan z Dukli*, *św. Jan z Kęt* (*przymyki* wchodzące w skład nazwy piszemy małą literą, chyba że występują w pozycji początkowej nazwy).

Przymiotnik *święty* w nazwach własnych osób świętych zapisujemy wielką literą, np. *Święty Józef*, *Święty Mikołaj* o ile nie jest on skrócony, natomiast jeśli używamy skrótu, to zapisujemy go małą literą, np. *św. Józef*, *św. Mikołaj*.

*Zestawienie święty mikołaj, jak i sam wyraz mikołaj pisze się małą literą, jeśli nie chodzi o konkretnego świętego, lecz o figurkę lub postać związa- ną z obyczajem obdarowywania dzieci prezentami, np. W prezencie otrzymał mikołaja, Wynajął (świętego) mikołaja, Tata przebrał się za (świętego) mikołaja, Przed świętami na ulicach i w supermarketach pojawia się mnóstwo (świętych) mikołajów*⁴.

W *ZPSR* zawarto obszerną informację na temat pisowni wyrażen identyfikujących postacie Kościoła. Połączenia wyrazowe typu *Święty Józef* uznano za nazwy własne, stąd sprzeczna z *WSO* pisownia komponentu *święty* wielką literą w tego typu wyrażeniach. Nazwą własną w świetle *ZPSR* nie jest *święty mikołaj* - inaczej niż w publikacjach słownikowych PWN. Sprzeczności między *ZPSR*

³ *Uniwersalny słownik języka polskiego* PWN, t. 2, wyd. 2, Warszawa 2008, s.

⁴ *Zasady pisowni słownictwa religijnego*, red. R. Przybylska, W. Przychyna, wyd. 3 popr., Tarnów 2010, s. 11-12.

O kłopotach z pisownią wyrażen z komponentem święty na podstawie pytań i odpowiedzi...

troniczne jest stosunkowo skromne. Artykuły zamieszczono tu na zasadzie pewnego wyboru, który może wzbudzać wątpliwość: czy rzeczywiście o to tak często pytają użytkownicy języka polskiego, czy może na tego typu pytania najłatwiej poradni odpowiedzieć?

Na konkretne pytania udzielono precyzyjnie określonych odpowiedzi (patrz: pogrubiona czcionka), które podparto argumentami wynikającymi z interpretacji zasad. Źródła tych zasad nie zostały jednakże podane wprost (czytelnik nie otrzymuje informacji, gdzie szukać odpowiednich przepisów ortograficznych):

[1] Nazwę tę zapisujemy następująco: *zaulek Świątego Bartłomieja* lub *zaulek św. Bartłomieja*. Pierwszy człon tej nazwy piszemy małą literą, ponieważ w nazwach własnych obiektów miejskich, do których należą nazwy zaułków (podobnie jak nazwy ulic, rond, alei i innych ciągów komunikacyjnych), występujące na początku nazwy gatunkowe zapisujemy właśnie małą literą. Pozostałe wyrazy wchodzące w skład tego wyrażenia są właściwymi składnikami nazwy własnej, toteż piszemy je dużymi literami - chyba że przymiotnik *święty* zapiszemy w skrócie¹².

[2] Do zapisywania nazw kościołów stosujemy reguły dotyczące użycia dużych i małych liter w wielu wyrazowych nazwach obiektów miejskich. Nakazują one pisać dużą literą wszystkie człony tych nazw z wyjątkiem:

1) pierwszych członów takich nazw, gdy są one nazwami gatunkowymi (wyrazami pospolitymi), 2) wyrazów niesamodzielnych, czyli spójników, przymioków i wyrażen typu *imienia, pod wezwaniem, do spraw, na rzecz*.

Ponadto w nazwach kościołów pojawia się często przymiotnik *święty*, należy więc w nich często stosować regułę dotyczącą zapisywania w nazwach wielowrazowych skrótów wyrazów samodzielnych: skróty te piszemy od małej litery nawet wówczas, gdy ich pełne formy powinniśmy zapisywać w danym wyrażeniu dużą literą. Wymienioną w pytaniu nazwę zapiszemy zatem następująco: *kościół Świątego Jana* lub *kościół śn\ Jana*¹¹.

[3] Wyrażenie to jest nazwą własną obiektu miejskiego, a w wielowrazowych nazwach tego typu pierwszy wyraz, jeśli występuje w znaczeniu gatunkowym, zapisujemy małą literą, natomiast wszystkie pozostałe wyrazy samodzielne użyte w pełnej postaci - piszemy dużymi literami. Zgodnie z tą regułą piszemy *rondo im Świątego Jana de la Salle*, gdyż *de* i *la* nie są wyrazami samodzielnymi. Możemy również zastosować tu konwencjonalny skrót *św.*, a wówczas poprawny zapis tego wyrażenia przybierze postać: *rondo im św. Jana de*

¹² http://www.polonistyka.fil.ug.edu.pl/?id_cat=271&id_art=918&lang=pl.

¹³ http://www.polonistyka.fil.ug.edu.pl/?id_cat=271&id_art=998&lang=pl.

¹⁴ http://www.polonistyka.fil.ug.edu.pl/?id_cat=271&id_art=1003&lang=pl.

Inna jest postawa poradni Uniwersytetu Śląskiego, której w styczniu 2005 roku zadano pytanie: „Jakie są zasady pisowni członu *święty*, *święta*, *święci* w nazwach własnych? Czy słowo *Plac* w nazwie np. *Plac Kopernika* lub w używanym skrócie należy pisać małą czy dużą literą?”

Jak widzimy, postawiono tu dwa pytania: ogólniejsze, o zasady pisowni komponentu *święty* w nazwach własnych, i bardziej szczegółowe, o pisownię wyrazu *plac* w wyrażeniach typu *plac Kopernika*. Na oba te pytania udzielono łącznej odpowiedzi, przytaczając - także bez powoływania się na źródło - przepisy ortograficzne dotyczące nazw obiektów miejskich:

Wielką literą pisze się nazwy obiektów topograficznych, takich jak: ulice, aleje, place, parki, osiedla, budowle, zabytki: Królewska, Trzech Wieszców, Grunwaldzki, Sukiennice, Świętej Trójcy, Akropol. Zwykle nazwy te poprzedza uściślający znaczenie wyraz pospolity, taki jak: ulica (ul.), osiedle (os.), plac (pl.), pomnik, most, kościół, cmentarz, zaułek. Wyrazy te nie wchodzą w skład nazwy własnej, piszemy je (a także ich skróty) małą literą: ulica Królewska, aleja Trzech Wieszców, plac Gninwaldzki, kościół Świętej Trójcy, cmentarz Powązkowski, pomnik Jana Pawła II, most Śląsko-Dąbrowski, kopiec Kościuszki, galeria Pod spodem, osiedle Piastów. W przypadku posługiwania się w zapisie skrótami typu ul., pl., os. piszemy je małą literą, np. pl. Hallera, ul. Podchorążych, kościół św. Jana, os. Naftowa. Wchodzące w skład nazwy skróty typu św. (święty), gen. (general), bł. (błogosławiony), oo. (ojcowie) piszemy małą literą, jeśli jednak skróty są rozwinięte, stosujemy wielką literę, czyli: rondo gen. de Gaulle 'a, ale rondo Generała de Gaulle 'a, kościół św. Barbary, ale kościół Świętej Barbary, kościół oo. Dominikanów, ale kościół Ojców Dominikanów, pomnik bł. Jana Bezydyma, ale pomnik Błogosławionego Jana Bezydyma¹⁵.

Tym samym udzielono niepełnej odpowiedzi na pierwsze pytanie; pominięto bowiem pisownię wyrazów identyfikujących osoby kanonizowane, które - przynajmniej w świetle ZPSR - też są nazwami własnymi. Być może osoba udzielająca odpowiedzi zasugerowała się drugim pytaniem dotyczącym pisowni nazwy placu, a więc obiektu miejskiego. Odpowiedź na to drugie pytanie nie jest jednakże podana wprost: pytający pyta o konkretny przykład - *plac Kopernika* - a otrzymuje odpowiedź ogólną.

dużo problemów z pisownią wyrażenia *Święty Mikołaj*. Już w listopadzie 2001 roku Poradnia Językowa PWN zanotowała pytanie: „Kto chodzi zimą ulicami miasta ubrany na czerwono: mikołaj. Mikołaj, święty Mikołaj czy świę

¹⁵ http://poradniajezykowa.edu.pl/baza_archiwum.php?POZYC.TA=220&AKC.TA=&TEMAT=Ortografia&NZP=&WYRAZ=.

O kłopotach z pisownią wyrażen z komponentem święty na podstawie pytań i odpowiedzi...

ty mikołaj?” W świetle obecnych przepisów jest to niewątpliwy problem; oto, jak poradziła sobie z nim poradnia: „Mikołaj albo święty Mikołaj, a czasem nawet święci Mikołaje. Gdy jednak ktoś ma dwóch synów Mikołajów, to mówi o nich *Mikołajowie*”¹⁶.

Odpowiedź jest ewidentnie sprzeczna z *I'S.JP.* gdzie zanotowano zapisy: *Święty Mikołaj, święty mikołaj i mikołaj*, a także z *ZPSR* i *JVSO*, gdzie z kolei oba człony wyrażenia *święty mikołaj* są pisane wyłącznie małymi literami. Trzeba jednak wyraźnie zaznaczyć, że odpowiedzi tej udzielono dziesięć lat temu, kiedy wymieniane źródła nie istniały. W ówczesnych słownikach ortograficznych (np. w *Nowym słowniku ortograficznym PWN* z 1999 roku pod redakcją E. Polańskiego) w ogóle nie ma mowy o *Świętym Mikołaju*, dlatego pracownik poradni dokonał interpretacji rozszerzającej - skoro *święty* w wyrażeniu *święty Piotr* piszemy małą literą, to będzie tak również w wypadku *świętego Mikołaja*.

Warto zauważyć, że poradnia językowa kieruje przy okazji uwagę czytelnika na inną trudność językową - odmianę *-wyraja Mikołaj'*, kiedy *Mikołaje*, a kiedy *Mikołajowie*. Poradnia występuje w roli nauczyciela; dzięki dygresji popularyzuje nie tylko ortografię, lecz także prawidłową fleksję, choć wcale o nią nie pytano.

W styczniu 2003 roku tej samej poradni zadano podobne pytanie: „Jak należy pisać: *Święty Mikołaj* czy *święty MikołajT*” Tym razem odpowiedzi udzielono krótko i bez dygresji: „Imiona świętych zapisujemy z małym im, np. *św. Piotr*, podobnie w wersji rozwiniętej. W takim razie piszmy też *święty Mikołaj*”¹⁷.

Znów mamy do czynienia z interpretacją rozszerzającą: jeśli piszemy *święty Piotr*, to piszmy *święty Mikołaj*, skoro bowiem nie ma przepisu szczegółowego, obowiązuje przepis ogólny. Osoba udzielająca odpowiedzi asekuruje się jednak formą postulatyczną: używa rozkaznika *{piszmy}*, dzięki któremu jedynie proponuje, zaleca pewną pisownię, a nie narzuca jej. Poradnia występuje tu w roli niearbitralnego doradcy.

Po raz trzeci pytanie o połączenie wyrazów *święty* i *Mikołaj* zadano Poradni Językowej PWN w grudniu 2004 roku:

Krótkie i bardzo na czasie pytanko: czy piszemy *święty Mikołaj*, czy *Święty Mikołaj*? Zaryzykuję i powiem, że ani razu nie widziałem pierwszego wariantu (kiedy *święty* było napisane pełnym słowem), a mnie się wydaje, że zgodnie z regułami poprawnościowymi właśnie pisanie *święty* małą literą jest w tym wypadku poprawne¹⁸.

¹⁶ <http://poradnia.pwn.pl/lista.php?poradnia.pwn.pl/lista.php?id=2509>.

¹⁸ <http://poradnia.pwn.pl/lista.php?>

Osoba udzielająca odpowiedzi najpierw przyporządkowała problem określonej zasadzie, a następnie przedstawiła hipotezę na temat powodów ekspansywności zapisu wyrażenia *Święty Mikołaj* wielkimi literami:

Z imionami świętych słowo *święty* (także w postaci skróconej do *św.*) piszemy zasadniczo małą literą: *święty Piotr, św. Anna* itp. Można więc pisać *święty Mikołaj* i pisownia taka nie jest wcale rzadka, choć - muszę przyznać - rzadsza niż *Święty Mikołaj*. Użycie dwóch wielkich liter wynika chyba stąd, że święty ten stał się popularną postacią masowej kultury, podobnie jak Myszka Miki (też zwykle pisana z podwójnym *M*) czy Kubuś Puchatek. Dla większości z nas mniej ważne od świętości świętego Mikołaja jest to, że nosi on czerwony płaszcz, białą brodę i rozdaje dzieciom prezenty. W naszej potocznej świadomości święty Mikołaj staje się Świętym Mikołajem. Ale uwaga: pisownia wielkimi literami jest odpowiednia, gdy mamy na myśli - by użyć modnego sformułowania - „ikonę popkultury”. W słowniku imion lub w leksykonie świętych należy napisać zgodnie z ogólną zasadą: *święty Mikołaj*.

Dodajmy, że słowo *święty* pisane jest wielką literą także w nazwach ulic, kościołów, zgromadzeń zakonnych itp., np. *kościół Świętego Piotra i Pawła*. Gdy jednak pełną wersję zastępuje skrót, wracamy do małej litery, np. *ulica św Barbary*¹⁹.

Tym samym poradnia wystąpiła tu nie tylko w roli interpretatora przepisów, lecz także pewnego zwierciadła społecznego, przedstawiając i uzasadniając uzus. Podano dalsze przykłady: *Myszka Miki* i *Kubuś Puchatek*, przy czym drugi z nich wydaje się nie najlepszy: pisownia członu *myszka*, podobnie jak członu *święty*, może budzić wątpliwości, ponieważ to wyrazy pospolite, zapisywane poza tymi wyrażeniami małymi literami, gdy tymczasem *Kubuś* spełnia funkcję imienia, a *Puchatek* nazwiska. Odpowiadający asekuje się leksykalnym wykładnikiem modalności - partykułą *chyba* - w ten sposób wyraża przypuszczenie (a nie pewność) co do prawdziwości stawianej przez siebie tezy. Być może po to, aby wzmocnić wiarygodność, „twardość” swojej wypowiedzi, przytacza niebudzącą wątpliwości zasadę dotyczącą pisowni nazw obiektów, która nie odnosi się bezpośrednio do postawionego pytania. Warto zauważyć, że członek poradni całkowicie pominął aktualne już wówczas *ZI'SR*.

Tylko raz, w grudniu 2004 roku, zapytano internetowe poradnie językowe o problem - wydawałoby się - podstawowy: „Czy wyraz *święty* piszemy małą czy wielką literą, np. *święty Hieronim*?” Pracownik poradni Uniwersytetu Śląskiego nie odpowiedział wprost, lecz przytoczył reguły ortograficzne dotyczące pisowni nazw obiektów miejskich:

¹⁹ Tamże.

O kłopotach z pisownią wyrażen : komponentem święty na podstawie pytań i odpowiedzi...

Rzeczownik *święty* (także w skrócie iw.) w polszczyźnie pisze się małą literą, np. *kościół św. Piotra, plac św. Marka*. Jest jednak również zwyczaj, zgodnie z którym ze względów uczuciowych (lub grzecznościowych), ze względu na szacunek, którym jakąś osobę darzymy, lub też z powodu czci, jaką mamy dla tej osoby, możemy związane z nią wyrazy zapisać wielkimi literami - stąd można również napisać *kościół Świętego Piotra, plac Świętego Marka*¹⁰.

Użytkownik polszczyzny musi sobie sam - na podstawie podanego przepisu i przykładów - odpowiedzieć na pytanie o pisownię *świętego Hieronima*. Zamieszczone przykłady tylko pozornie ilustrują przepisy ortograficzne; skoro bowiem „rzeczownik *święty* w polszczyźnie pisze się małą literą np. *kościół św. Piotra*”, należy domniemywać, że komponent *święty* w wyrażeniu *kościół Świętego Piotra* też pisze się małą literą, a to jest już sprzeczne z *WSO* i *ZPSR*.

Osoba udzielająca odpowiedzi pozostawia użytkownikom języka polskiego wybór, którego nie przewidziano w *ff*^{SO} i *ZPSR*: „można również napisać *kościół Świętego Piotra, plac Świętego Marka*” (zgodnie z przepisami ortograficznymi - nie można, lecz trzeba). W odpowiedzi tej pomieszano zatem dwa problemy: pisownię wyrażen z komponentem *święty* identyfikujących ludzi kanonizowanych oraz pisownię wyrażen z komponentem *święty* identyfikujących obiekty topograficzne.

Równie rzadko użytkownicy polszczyzny pytają o pisownię patronimicznych nazw obiektów geograficznych, wydarzeń i wytworów z komponentem *święty*. Reguły dotyczące pisowni takich wyrażen nie zostały podane wprost - nie ma ich w *ZPSR*, bo przecież nazwy gór i jarmarków, chociażby nadane na cześć świętych, nie należą do leksyki religijnej; co najwyżej pewnych informacji, choć nie eksplicytnie, dostarcza *WSO*: „góra (wzniesienie; skrót: g.) górze, górę: góra Ararat, góry Hindukusz; ale: Góry Świętokrzyskie, Babia Góra, Góra Kościuszki, Góra Świętej Anny, Góra Oliwna”²¹, „[81] 18.24. Wielowyrzowe nazwy geograficzne i miejscowe, np. [...] *Rzeka Świętego Wawrzyńca* [...]”²², „[86] 18.29. Nazwy orderów i odznaczeń: [...] *Order św. Stanisława* [...]”²³

W świetle powyższego można domniemywać, że - podobnie jak w wypadku nazw obiektów miejskich - skrót *św.* piszemy małą literą, a formę nieskróconą - *Święty* - wielką. To, czy takie domniemanie jest prawdziwe, mogą pomóc rozstrzygnąć poradnie językowe.

²⁰ [http://poradniajezykowa.edu.pl/baza_archiwum.php?POZYC.TA=24C\)&AKC.TA=&TEMAT=Ortografia&N郑=&WYRAZ=](http://poradniajezykowa.edu.pl/baza_archiwum.php?POZYC.TA=24C)&AKC.TA=&TEMAT=Ortografia&N郑=&WYRAZ=)

²¹ *Wielki słownik ortograficzny PWN...*, s. 261.

²² Tamże, s. 51.

²³ Tamże, s. 54.

Już w czerwcu 2002 roku pracownicy poradni PWN dementowali przekonanie użytkownika polszczyzny, jakoby skrót *św.* miał być pisany wielką literą:

[Pyt.] Skróty nazw własnych, pisanych wielkimi literami, zachowują wielkie litery. Dlaczego więc słownik ortograficzny podaje formę *Góra św. Katarzyny*? Jak skrótowo zapisać nazwy typu *Święta Lipka*! [Odp.] Nie wiem, na jakiej podstawie powstała opinia, iż „skróty nazw własnych, pisanych wielkimi literami, zachowują wielkie litery”. Słowniki ortograficzne od dawna przecież nakazują zapisywać *ulica św. Jana* lub *ulica Świętego Jana* i podobnie. To samo dotyczy też np. nazw orderów (*Order św. Stanisława*), budowli (*kościół św. Krzyża*) i innych. Jak nietrudno zauważyć, dotyczy to przymiotnika *święty* (a też zapewne *blogosławiony*), który nadano wybitnym postaciom Kościoła. Nazwy te mają charakterystyczną budowę: składają się z nazwy ogólnej (*ulica, kościół, order*) i nazwy szczegółowej (imię świętego), a przymiotnik *święty* określa tę drugą. W hierarchii gramatycznej stoi on najniżej, dlatego też zapewne uznano, że może on być zastępowany skróttem. Poza tym przymiotnik ten nie występuje na początku takich nazw.

W nazwach *Święta Lipka*, *Święty Krzyż* i podobnych przymiotnik występuje w nieco innym znaczeniu, same nazwy zaś są dwuelementowe, toteż -jakkolwiek ich skracanie jest możliwe - należałoby go unikać, ponieważ skrócenie, obojętnie czy o postaci *Sw. Lipka*, czy *św. Lipka*, nie będzie prawdopodobnie rozumiane jako nazwa własna²⁴.

I tu nie brak asekuracyjnych leksykalnych wykładników modalności: *zapewne, prawdopodobnie* - poradnie mogą tylko domniemywać, dlaczego komponent *święty* bywa zastępowany skróttem oraz czy skrócony zapis nazwy miejscowości zawierającej człon *Święta* będzie zrozumiały.

Pytanie o nazwy wydarzeń postawiono w kwietniu 2008 roku Uniwersytetowi Wrocławskiemu: „Jak prawidłowo powinno się pisać: [m.in.] jarmark »na św. Elżbietę« (19 XI)?” Pracownik poradni nie odpowiedział na to pytanie z zakresu ortografii; skoncentrował się natomiast na poprawności składniowej, wyjaśniając, czy wyrażenie *jarmark na św. Elżbietę* jest prawidłowo zbudowane:

[...] konstrukcja „jarmark na środek postu” nieco razi, lepiej: „jarmark w środku postu” (z bardziej naturalnym tu przyimkiem „w”) lub z przymiotnikiem: „jarmark śródpostny”. Inaczej jest z wyrażeniami: „na Podwyższenie Krzyża”, „na św. Elżbietę”, które w staropolszczyźnie miały formę ustaloną, spetryfikowaną („na **święty Marcin**” = w dniu świętego Marcina itd.). W dwóch pozostałych przypadkach ta konstrukcja - choć dziś z pewnością archaiczna - nie razi, odsyła nas bowiem do rozpoznawanych przez użytkowników języka konstrukcji NA + NAZWA

²⁴ <http://poradnia.pwn.pl/lista.php?id=1314>.

O kłopotach z pisownią wyrażen : komponentem święty na podstawie pytań i odpowiedzi...

ŚWIĘTA. Nazwa „środek postu” odcienia tej starożytności nie posiada. Można by pokusić się o wprowadzenie dawnej nazwy „śródoście”, wtedy „jarmark na śródoście” nie raziłby.²⁵

Wyróżniony przeze mnie pogrubioną czcionką sposób zapisu połączenia wyrazowego *na święty Marcin* po raz kolejny pokazuje pomijanie ZPSR.

Węższym problemem w ramach pisowni wyrażen z komponentem .sir/ęń- jest pisownia *Świętego* || *świętego Ducha* oraz *Świętej* || *świętej Trójcy*. JVS0 podaje jedynie zapisy inwersyjne, wielko litero we: *Duch Święty*²⁶ i *Trójca Święta*²⁷, a w ZPSR wymieniono ponadto *Trójcę* śm .²⁸ Jak w takim razie zapisać tak liczne nazwy obiektów miejskich, jak **ulica iw. Trójcy* czy **kościół św. Ducha*? O ile pisownia pełnych form nie budzi wątpliwości, ponieważ człon *święty* w nazwach obiektów pisze się zawsze wielką literą, o tyle można się zastanawiać, czy wolno omawiany komponent skracać, a jeśli tak, to jaką literą ów skrót zapisywać.

Pytanie dotyczące tego problemu trafiło do Rady Języka Polskiego:

Nie mogę pogodzić się z pisownią typu *kościół św. Trójcy, kościół św. Ducha*. Przecież zwykła logika wskazuje formy: *Św. Trójcy, Św. Ducha*. [...] Kilka dni temu dyskutowałem na ten temat z pracownikami biura ogłoszeń „Gazety Pomorskiej”. Panie odesłały mnie do działu korekty, a tutaj miła pani powoływała się na zasadę podaną w słowniku ortograficznym: *Świętego Krzyża*, ale: *św. Krzyża*. Odwiedziłem dwie największe w Bydgoszczy biblioteki, żeby zająrzeć do wszelkich dostępnych słowników. W żadnym z nich [...] nie było takich przykładów: *św. Trójcy, św. Ducha*. Jest tylko forma *Ducha Świętego*. [...]

Sekretarz Komisji Języka Religijnego Rady wyjaśniła w 2008 roku, że zgodnie z przepisami ortograficznymi (nie doprecyzowano, gdzie ich szukać) skrót *św.* zapisuje się małymi literami - także w wyrażeniach *kościół św. Trójcy* i *kościół św. Ducha*:

Odpowiadając na Pana pytanie, wyjaśniam, że zgodnie z obecnie istniejącymi przepisami ortograficznymi skróty, np. *św., gen., prof.*, zapisujemy małymi literami, nawet jeśli znajdują się na początku nazwy własnej.

Dlatego piszemy *kościół św. Trójcy, kościół św. Ducha*, chociaż w tym wypadku lepiej byłoby rozwinąć skróty do postaci: *kościół Świętej Trójcy*.

²⁵ <http://www.poradnia-jezykowa.uni.wroc.pl/pi/index.php/p/archiwum/ortografia/140>.

²⁶ *Wielki słownik ortograficzny PWN...*, s. 178.

²⁷ Tamże, s. 953.

²⁸ *Zasady pisowni słownictwa religijnego...*, s. 11.

kościół Świętego Ducha. Wyraz *kościół* w takim połączeniu pisze się małą literą, ponieważ uważa się, że nie jest on częścią właściwej nazwy własnej, a tylko nazwą gatunkową. Inaczej jest z nazwami własnymi szkół i innych instytucji. W takim wypadku wyraz *szkoła* jest częścią nazwy własnej, zatem zapisywany jest wielką literą, np. *Szkoła Podstawowa im. gen. Władysława Andersa*, ale *gen.* zapisujemy małą literą ze względu na to, że jest to skrót.

Wyjaśnienia pisowni połączenia wyrazowego *święty Duch* podjęła się w kwietniu 2011 roku poradnia PWN. W związku z pytaniem dotyczącym sposobu zapisu *placu św. Ducha* J. Grzenia dowodził, że człon *święty* nie jest obligatoryjnym składnikiem wyrażenia, dlatego można go skracać i - poza nazwami obiektów miejskich - zapisywać małą literą:

Jak podają encyklopedie PWN, trzecia osoba Trójcy Świętej określana jest nazwami *Duch Święty*, *Duch Boży* lub *Duch*. Wnioskuję stąd, że w połączeniu *święty Duch* przymiotnik nie jest stałą częścią nazwy, nie ma więc powodu pisać go wielką literą. To rozwiązuje problem zapisu w formie skróconej: powinno być *plac św. Ducha*, ale w formie pełnej *plac Świętego Ducha*²⁹.

Podobne wnioski dotyczące wyrażenia *św. Trójca* zaprezentował w 2009 r. J. Treder³⁰.

Omawiana tu trudność ortograficzna (pisownia wyrażen z komponentem *święty*) pokazuje, jak funkcjonuje w Polsce poradnictwo językowe. W świetle zaprezentowanych artykułów wydaje się, że najważniejsze problemy poradni - tych, które zamieszczają w Internecie pytania do nich kierowane i odpowiedzi przez nie udzielane - to wybiórczość i nieaktualność: na stronie poradni PWN znajdujemy odpowiedzi sprzed dziesięciu lat, sprzeczne z dzisiejszymi przepisami. Taka dezaktualizacja bywa szkodliwa, powoduje bowiem popularyzację normy pozornej, wygasłej. Przez wybiórczość rozumiem zaś to, że poradnie powołują się tylko na wybrane źródła (żadna z instytucji nie skorzystała przecież z ZPSR), ponadto w mniejszym stopniu koncentrują się na maksymalnym rozwianiu wątpliwości pytającego, za to przy każdej okazji starają się przywołać

²⁹ <http://poradnia.pwn.pl/lista.php?id=12047>.

³⁰ J. Treder, *Trójca Święta czy Święta Trójca i na przykład św. Trójca* (referat wygłoszony na sesji jubileuszowej pn. *Dawna i współczesna polszczyzna w perspektywie deskryptywnej, normatywnej i dydaktycznej* z okazji 50. rocznicy wznowienia działalności przez Oddział Gdański TMJP, druk: *Polonistyczne drobiazgi językoznawcze II. Materiały sesji jubileuszowej Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego z 20 listopada 2009 r.*, pod red. E. Rogowskiej-Cybulskiej i M. Cybulskiego, Gdańsk 2011, s. 71-73).

szczególnie ulubiony przez siebie przepis ortograficzny - w wypadku wyrażień identyfikujących postacie Kościoła lansują informację na temat pisowni nazw obiektów miejskich. W rezultacie odbiorca porad może odnieść mylne wrażenie, że to pisownia takich nazw jest najbardziej kłopotliwa, choć to właśnie ona została najpełniej skodyfikowana.

W wypadku omówionego zagadnienia ortograficznego w odpowiedziach poradni zabrakło informacji o źródłach przywoływanych przepisów. Użyto sformułowań typu „zgodnie z obecnie istniejącymi przepisami ortograficznymi”, „[coś] pisze się w polszczyźnie małą literą”, „do zapisywania nazw kościołów stosujemy reguły dotyczące użycia dużych i małych liter” - ale nie doprecyzowano, gdzie zainteresowana osoba reguły te znajdzie. Niemniej trzeba przyznać, że poradnie pełnią istotną, z punktu widzenia kultury języka, funkcję: informacyjną (informują o istniejących normach językowych), popularyzatorską (rozpowszechniają przepisy ortograficzne), doradczą (sugerują postawy wobec niejasnych przepisów ortograficznych, zalecają pewne sposoby zapisu) oraz normotwórczą (jeśli zachodzi taka potrzeba, dointerpretowują przepisy).

The problems with spelling some expressions containing *święty* based on questions and answers which are posted on the language clinics' websites

This article presents questions about writing the part *święty* (*Saint, Holy*) in the verbal connections like *Święty* (or *święty*) *Piotr* (*Saint Peter*), *Święta* (or *święta*) *Trójca* (*Holy Trinity*), *Święty* (or *święty*) *Duch* (*Holy Spirit*), *kościół św. Jana* (*St. John's Church*), which are addressed by users of the Polish language to the language clinics' sites. The current rules of orthography (the capital or lowercase in phrases with *święty*) are not clear - so giving the correct answer may be a real problem and a challenge for language institutions. This issue is an example which shows what is the role of these clinics in the promotion of linguistic awareness.